

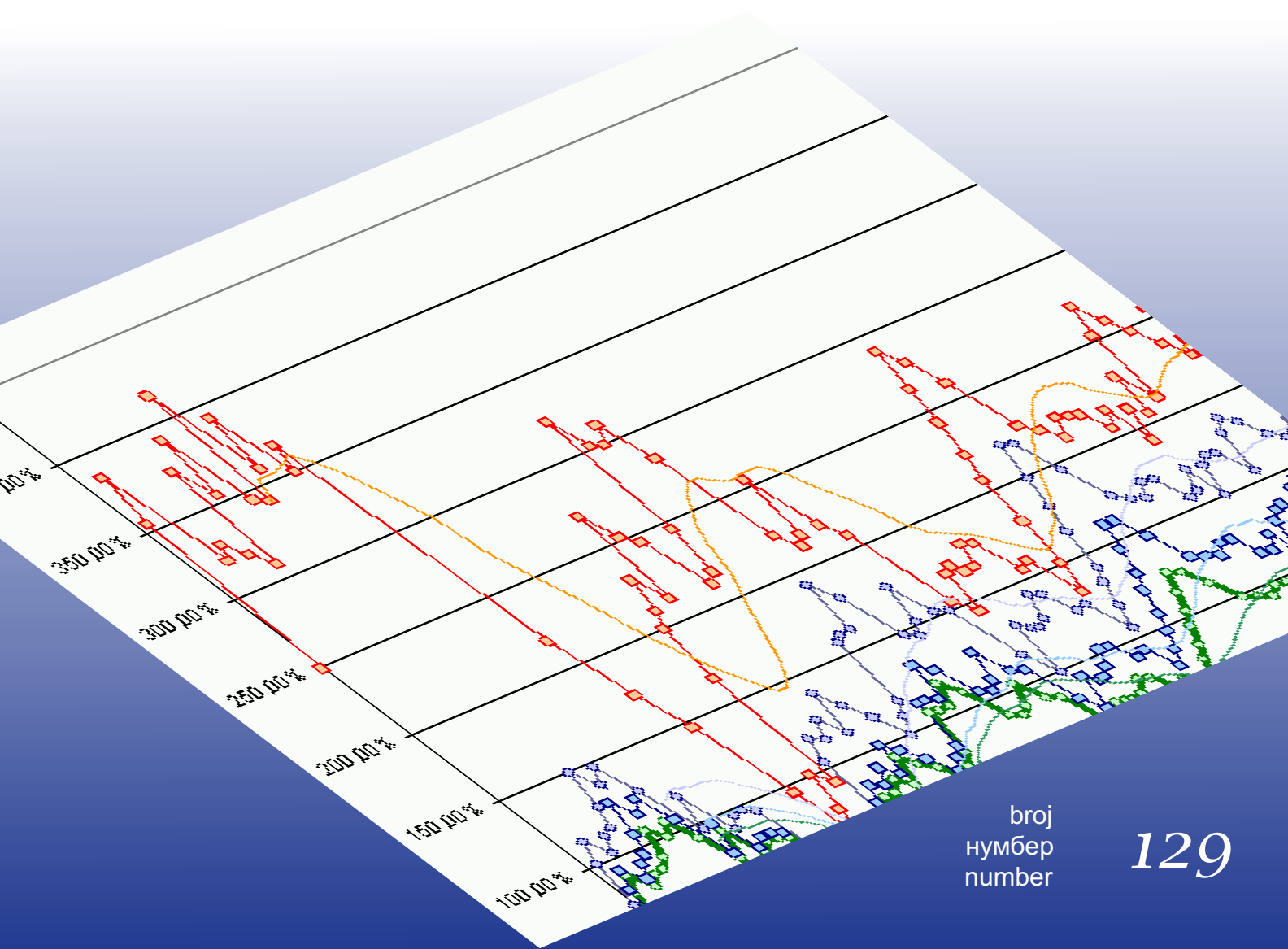
Bosna i Hercegovina
Odjeljenje za makroekonomsku analizu
Upravnog odbora Uprave za indirektno-
neizravno oporezivanje

Босна и Херцеговина
Одјељење за макроекономску анализу
Управног одбора Управе за индиректно-
неизравно опорезивање

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Tax Authority

Oma Bilten

broj
нумбер
number

129

April 2016

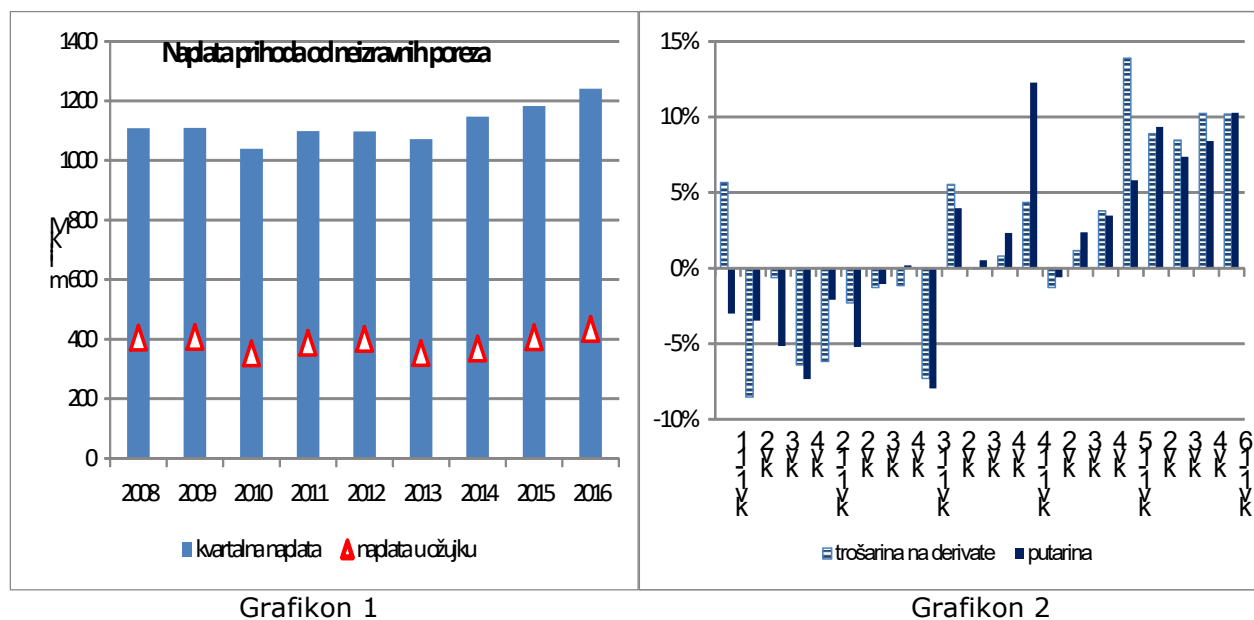
Travanj 2016

Април 2016

April 2016

Uz ovaj broj

Pozitivna kretanja su se nastavila i u martu 2016. Neto rast je bio u funkciji rasta bruto naplate, dok su povrati ostali na istom nivou kao u martu 2015. Prema preliminarnom izvještaju UIO bruto naplata je povećana za 28,1 mil KM, što predstavlja povećanje od 5,7% u odnosu na mart 2015, dok je neto naplata porasla za 6,9%. U cjelini, i bruto i neto naplata predstavljaju maksimalnu naplatu u mjesecu martu od uspostave UIO (Grafikon 1). Zahvaljujući rekordnom rastu naplate prihoda u martu kumulativna bruto naplata u prvom kvartalu 2016. je rasla po stopi od 3,3%. Zbog smanjenja isplata povrata od 10,4 mil KM neto naplata u prvom kvartalu 2016. bila je veća za 58,5 mil KM nego u istom kvartalu 2015, odnosno za 4,9%.

Grafikon 1

Grafikon 2

Najveći efekti u prvom kvartalu ostvareni su na PDV-u (+40,5 mil KM), te na akcizama i putarinama (+21,6 mil KM). Tri četvrtine efekata rasta prihoda od akciza i putarine se odnosi na oporezivanje derivata nafte. Uzrok tome je enorman rast akciza na uvozne derivate nafte u martu 2016 od 55,7%. Može se pretpostaviti da je uzrok tome stvaranje zaliha derivata nafte zbog najave rasta cijena na svjetskom tržištu u narednim mjesecima. Grafikon 2 pokazuje pozitivan trend prihoda od akciza i putarine kontinuitetu od drugog kvartala 2013, sa iznimkom slabog pada u drugom kvartalu 2014. Efekti naplate poreza na derivate u prvom kvartalu 2016. su još veći ukoliko se uzme u obzir vrlo visoka osnovica za poređenje u prvom kvartalu 2015. Promjene u strukturi prihoda od akciza navode na dva zaključka: da su efekti nove politike oporezivanja rezanog duhana (u primjeni od 01.08.2014.) skoro u potpunosti iscrpljeni, te da porezi na derivate nafte postaju sve značajniji za naplatu prihoda od indirektnih poreza i financiranje vlada u BiH.

dr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja

Sadržaj:

Mjere poreznog opterećenja ekonomije BiH	2
Konsolidirani izvještaji	12

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT suradnik
lektor : Darija Komlenović, prof. anglistike

Mjere poreznog opterećenja ekonomije BiH

(Pripremila: Aleksandra Regoje)

Ovaj članak predstavlja nastavak analize poreznog opterećenja ekonomije BiH koje je više puta predstavljeno u biltenima Odjeljenja. Promatra se dinamika i struktura poreznog opterećenja BiH mjenjenog različitim indikatorima, a dana je i usporedba sa zemljama okruženja i EU.

Uvod

Globalna ekonomska kriza je u proteklom razdoblju nametnula brojnim zemljama da poduzmu mjere za konsolidaciju javnih financija. Kako bi osigurale dodatne proračunske izvore, mnoge su bile prisiljene da povećavaju porezne stope, pa čak i za one vrste poreza koje ne pogoduju ekonomskom rastu. Nakon prolaska vala globalnog ekonomskog pada zemlje bi se trebale više fokusirati na kvalitet mjera porezne politike i njihove efekte na zapošljavanje, ekonomski rast i razvitak.

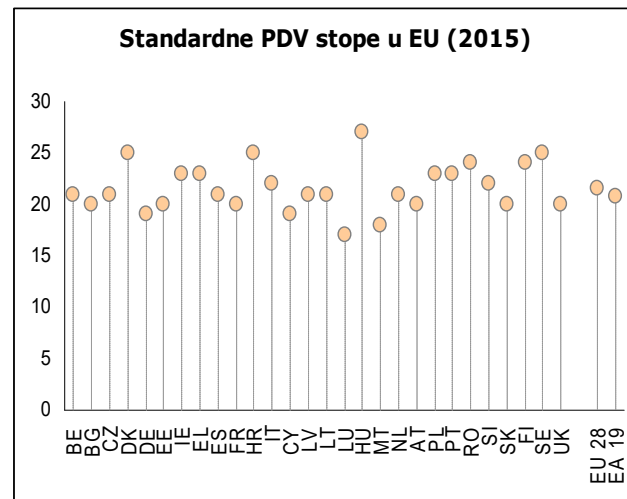
Jedno od pitanja koje se često postavlja u posljednje vrijeme je pitanje fiskalnog opterećenja. Visina i struktura poreznog opterećenja neke zemlje u usporedbi sa drugim je od velikog značaja kako za fiskalne vlasti, tako i za porezne obveznike i investitore. Dobro organiziran porezni sustav može imati ogroman doprinos stabilnosti javnih financija, rastu ekonomije, konkurentnosti i zaposlenosti. Postoji više načina mjerenja fiskalnog opterećenja. Najčešće korišteni indikatori su:

- I. porezne stope,
- II. odnos prihoda od poreza i bruto domaćeg proizvoda (BDP),
- III. implicitne porezne stope.

I. Porezne stope

Porezne stope se dosta koriste u međunarodnoj komparaciji poreznog opterećenja prvenstveno iz razloga što se radi o lako dostupnim informacijama. Usporedbe se lako izvode jer ne zahtjevaju nikakve izračune. Sa druge strane, ovakve usporedbe imaju brojne nedostatke. Porezne stope daju samo djelimične informacije o poreznom sustavu, s obzirom da ne pružaju informacije o poreznoj osnovici (izuzećima, pragovima oporezivanja i dr). Također je teško porediti porezne sustave u slučaju diferenciranih stopa. U Grafikonima 1-3 su prikazane porezne stope u Evropskoj uniji i to: standardne PDV stope, te najviši razedi stopa poreza na dohodak i dobit (uključujući prireze).¹

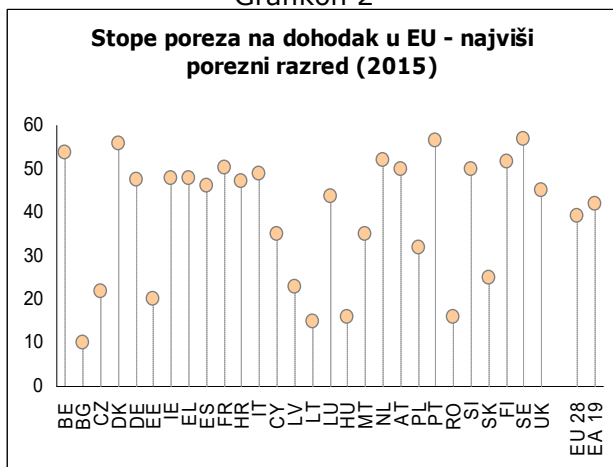
Grafikon 1

Izvor: EC (2015)

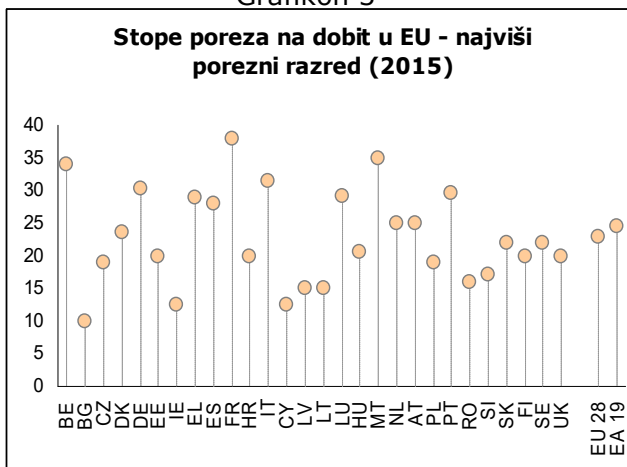
¹ Podaci u Grafikonima za EU 28 i EA 19 predstavljaju aritmetičke sredine.

Grafikon 2

Izvor: EC (2015)

Grafikon 3

Izvor: EC (2015)²

Ako promatramo samo indikatore poreznih stopa, vidimo da je BiH ima relativno nisko porezno opterećenje kako u usporedbi sa zemljama EU tako i sa zemljama regiona. Sve zemlje EU imaju višu standardnu PDV stopu, osim Luksemburga koji ima istu. Stope PDV-a u EU u 2015. godini kretale su se između 17% i 27% (2015), a aritmetička sredina za EU-28 iznosila je 21,6% (EC, 2015). Srbija, Makedonija i Crna Gora također imaju više standardne stope (Tabela 1). Stope oporezivanja dohotka i dobiti u Republici Srpskoj i Federaciji BiH također su stimulativne u odnosu na region i EU i iznose 10% (Grafikoni 2 i 3 i Tabela 1).

Tabela 1. Porezne stope u BiH i u regionu

Stope	R. Srpska	FBiH	Srbija	Hrvatska	Crna Gora	Makedonija
Porez na dohodak	10%	10%	10%	12%- 40%	9% i 15%	10%
Porez na dobit	10%	10%	15%	20%	9%	10%
PDV	17%	17%	20% i 10%	25%, 13% i 5 %	19%, 7 % i 0%	18 % i 5 %

Iako porezne stope pružaju značajne informacije o poreznim sustavima neke države, za ozbiljnije analize poreznog opterećenja potrebno je promatrati druge indikatore koji uzimaju u obzir poreznu osnovicu. Primjerice, viša porezna stopa može donijeti niže porezno opterećenje, ukoliko se primjenjuje na užu poreznu osnovicu sa velikim brojem izuzeća, odbitaka ili većim pragom oporezivanja. Stoga je potrebno uzimati sa velikim stupnjem rezerve kada se poredi porezna opterećenja po zemljama. Za ozbiljnije analize poreznog opterećenja potrebno je promatrati indikatore na čiju visinu, osim stopa, ima i visina porezne osnovice.

II. Odnos poreza i BDP-a

Pokazatelj odnosa poreza i BDP-a daje značajnije informacije o poreznom opterećenju u privredi, ali ga je također teško interpretirati jer se ne radi o odgovarajućoj poreznoj osnovici. Ovaj indikator aproksimira ukupno porezno opterećenje neke zemlje.

² Izvor za Grafikone 1-3 je EC "Taxation trends in the European Union", 2015. izdanje

Porezno opterećenje se mjeri udjelom javnih prihoda u ukupnoj novostvorenoj vrijednosti neke zemlje u okviru kalendarske godine. Prilikom obračuna fiskalnog opterećenja, treba uzeti u obzir samo javne prihode tipa pristojbi. Dijeljenjem tako definiranih prihoda sa bruto domaćim proizvodom zemlje omogućuje se međunarodna uporedivost fiskalnog opterećenja bruto domaćeg proizvoda javnim prihodima, kao i usporedba opterećenja određene zemlje u različitim vremenskim razdobljima.

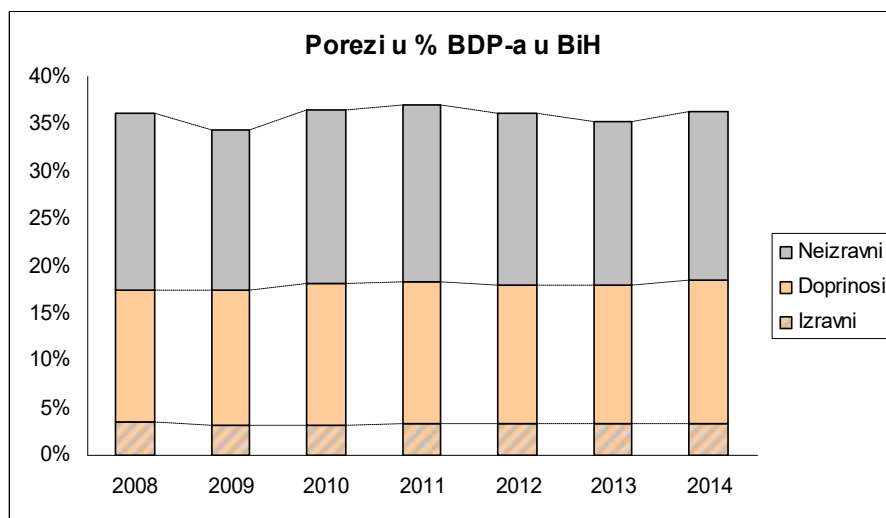
Osnovni razlozi zašto se za izračun opterećenja koriste javni prihodi a ne javni rashodi su:

- Ukupna masa javnih rashoda između ostalog sadrži i transferna davanja, preko kojih država vraća privredi i stanovništvu jedan dio od onoga što je uzeto preko instrumenta javnih prihoda,
- Javni rashodi se dijelom pokrivaju javnim prihodima koji ne predstavljaju „opterećenje“ za stanovništvo i gospodarstvo. Javni zajmovi u suštini znače trošenje unaprijed dijela javnih prihoda budućih generacija i ne mogu se dovesti u vezu sa domaćim proizvodom konkretne godine.³

U Grafikonu 4 prikazana je dinamika odnosa poreza i BDP-a u BiH u razdoblju 2008-2014. Izvor podataka su izvještaji o vladinim financijama objavljeni od strane Odjeljenja⁴, s tim da su za neizravne poreze korišteni podaci o raspodjeli sa Jedinственog računa UNO (Institucijama BiH, entitetima i BD), s obzirom da OMA izvještaji ne uključuju podatke za direkcije za ceste/autoceste koje su inače obuhvaćene raspodjelom neizravnih poreza.⁵

Prema navedenim podacima porezno opterećenje je u posljednjih sedam godina variralo između 34,4% (2009) i 37% BDP-a (2011). Parcijalna fiskalna opterećenja pokazuju najniže opterećenje izravnim porezima. Njihov udio u BDP-u kreće se oko 3,3% (2014). Nakon toga slijede doprinosi sa udjelom od 15,2% u 2014. godini, što je ujedno i najviši udio u promatranom razdoblju. Udio neizravnih poreza varirao je između 17,1% (2009) i 18,8% (2008), a iznosio je 17,9% u 2014. godini.⁶

Grafikon 4

Izvor: Konsolidirani izvještaji OMA i BHAS⁷

³ Više o fiskalnom opterećenju u Božidar Raičević, „Javne financije“, Beograd 2005

⁴ www.oma.uino.gov.ba

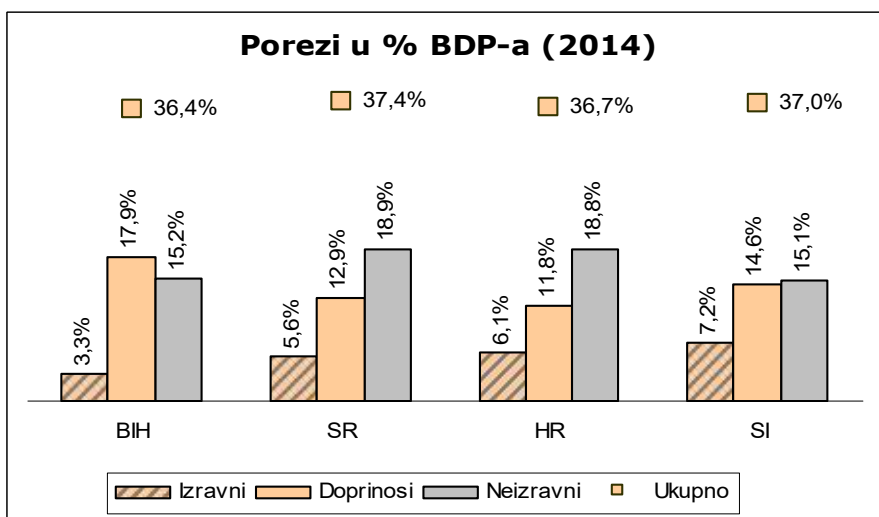
⁵ Počev od 2014. godine izvještaji OMA obuhvataju JP Putevi i JP Auto putevi RS i kantonalne direkcije za ceste, a u budućnosti se planira uključivanje JP Ceste i JP Autoceste FBiH.

⁶ U 2014. godini je neznatno viši udio prikupljenih od raspoređenih prihoda sa JR, zbog kumuliranja rezervi na računu cestarine za autoceste.

⁷ Podaci za BDP preuzeti od Agencije za statistiku BiH (TB 01, 2016)

U usporedbi sa zemljama regiona (Srbija, Hrvatska i Slovenija), BiH ima sličnu visinu poreznog opterećenja mjerenu odnosom ukupnih poreza i BDP-a, ali se parcijalna opterećenja nešto više razlikuju (Grafikon 5).

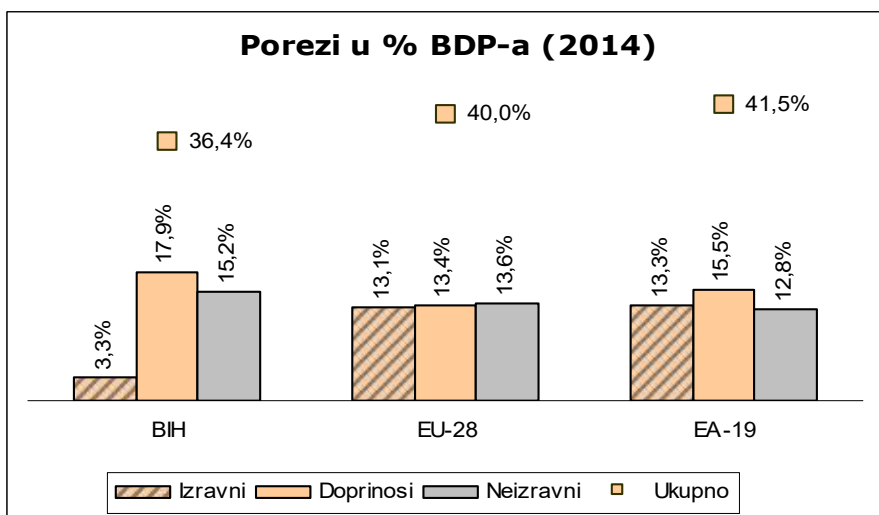
Grafikon 5

Izvor: Konsolidirani izvještaji OMA i Eurostat

Sa druge strane, porezno opterećenje se dosta razlikuje od prosjeka svih članica Evropske unije (EU-28) i Eurozone (EA-19), kako u visini tako i u strukturi (Grafikon 6).

Grafikon 6

Izvor: Konsolidirani izvještaji OMA i Eurostat⁸

Evropska unija generira znatno veći udio poreznih prihoda od izravnih poreza u odnosu na BiH (13,1% BDP-a u usporedbi sa 3,3% BDP-a u BiH). Razlog su dosta niže stope oporezivanja dohotka i dobiti u BiH u odnosu na prosječne pokazatelje u EU, ali i niži ekonomski potencijal BiH. Sa druge strane, BiH ima znatno veći udio neizravnih poreza u BDP-u (17,9% BDP-a u odnosu na 13,4% BDP-a u EU). S obzirom na veće stope oporezivanja u EU, to se može prvenstveno objasniti strukturom BDP-a, odnosno udjelom potrošnje u BDP-a. U Bosni i Hercegovini je u 2014. godini

⁸ Izvor za podatke za EU u Grafikonima 6 i 7 je Eurostat (http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Tax_revenue_statistics)

krajnja potrošnja domaćinstava i NPUD činila čak 82,7% BDP-a, a zajedno sa vladinom krajnjom potrošnjom čak 104,2% BDP-a⁹, dok je saldo izvoza i uvoza bio negativan. U EU-28 su odgovarajući udjeli respektivno iznosili 56,9% i 77,8% BDP-a.¹⁰

Kiss i dr. (2009) navode brojne slabosti usporedbe indikatora udjela poreza u BDP-u po zemljama. Prije svega to se odnosi na obuhvat poreznih prihoda prema ESA metodologiji koji nije u potpunosti u skladu sa ekonomskim konceptom poreza (obvezna, nepovratna plaćanja nametnuta od strane vlade). Osim toga i brojnik i nazivnik pomenutog indikatora uključuju vladinu komponentu koja iskrivljuje pravu sliku poreznog opterećenja. To se prije svega odnosi na plaćene poreze na vladine rashode kao i poreze na plaće radnicima u vladinom sektoru. Oni ne predstavljaju „stvarno“ opterećenje na ekonomsku aktivnost. Dovode se u pitanje i u slučaju različitog poreznog tretmana vladinih rashoda (npr. oporezivanje mirovina i sl.). Osim toga udjeli vladinog sektora u BDP-u koji je u nazivniku ovog indikatora može varirati tijekom vremena i u različitim zemljama te iskrivljuje sliku usporedbe „stvarnog“ poreznog opterećenja. Nadalje, ciklični faktori imaju različite efekte na visinu BDP-a i poreznih prihoda. Pomenuti autori¹¹ su došli do zaključka da prilagođena mjera poreznog opterećenja koja isključuje sve pomenute faktore može ukazivati na različite trendove od jednostavnog odnosa poreznih prihoda i BDP-a.

III. Implicitne porezne stope

Vidjeli smo da visok udio neizravnih poreza ne mora potjecati od visokih stopa oporezivanja, nego može biti povezan sa razlikama u strukturi BDP-a (visok udio potrošnje). Slično tome visok udio poreza na radnu snagu u BDP-u može potjecati od visokih stopa poreza na dohodak ili socijalnih doprinosa, ali, sa druge strane, može biti uzrokovano i visokom stopom zaposlenosti u nekoj zemlji. Zato se računaju tzv. implicitne porezne stope (ITR¹²) koje mjere efektivno porezno opterećenje. Izračunava se stavljanjem u odnos određene vrste prihoda sa odgovarajućom poreznom osnovicom.¹³ Može se odrediti za svaku vrstu porezne kategorije:

- 1) potrošnju,
- 2) rad, i
- 3) kapital.

1) Implicitna porezna stopa na potrošnju se definira omjerom svih poreza na potrošnju i izdataka kućanstava na krajnju potrošnju (domaći koncept). Ovu formulu Europska komisija koristi od 2003. godine, dok je prije toga potrošnja u nazivniku uključivala i vladinu potrošnju bez rashoda za plaće.

2) Implicitna porezna stopa na rad se definira omjerom zbroja svih izravnih i neizravnih poreza i obveznih doprinosa koje plaćaju zaposleni i poslodavci na dohodak od rada (brojnik) i svih kompenzacija isplaćenih zaposlenim (nazivnik).

3) Implicitna porezna stopa na kapital se definira omjerom zbroja svih poreza na kapital (brojnik) i svog potencijalno oporezivog kapitala i prihoda od poslovanja (nazivnik).¹⁴

Implicitna porezna stopa na potrošnju

⁹ Agencija za statistiku BiH, TB 01, 2016

¹⁰ Eurostat, Expenditure components of GDP, EU-28, 2014 (% share of GDP), ožujak 2016

¹¹ Kiss, Gabor P. and Jedrzejowicz, Tomasz and Jirsakova, Jana, How to Measure Tax Burden in an Internationally Comparable Way? (March 1, 2009). National Bank of Poland Working Paper No. 56

¹² Eng. Implicit tax rates

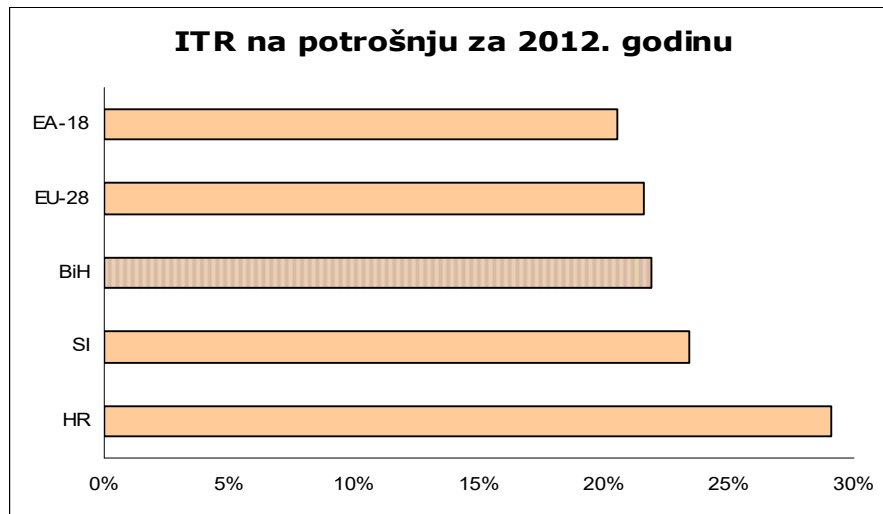
¹³ Više o implicitnim poreznim stopama u Biltenu br. 105

¹⁴ Više o metodologiji izračuna pojedinih implicitnih stopa u EC, Taxation trends in the European Union, 2014 edition, str. 282-283.

S obzirom na raspoloživost podataka, ovdje ćemo se pozabaviti implicitnom poreznom stopom na potrošnju. ITR na potrošnju se može promatrati kao cjelokupna mjera opterećenja potrošnje, a može se podijeliti na četiri osnovne kategorije: (1) PDV, (2) energija, (3) duhan i alkohol, i (4) ostalo. Pri tome se samo razdjeljuje brojnik, dok nazivnik ostaje isti (privatna potrošnja). Stoga treba voditi računa prilikom interpretacije pojedinih komponenti implicitne porezne stope, s obzirom da, izuzev u slučaju PDV komponente, stvarna porezna osnovica čini samo mali dio nazivnika.

U usporedbi sa zemljama EU i regiona (za koje su prezentirani podaci) ITR na potrošnju daje drugačiju sliku poreznog opterećenja od udjela poreza u BDP-a. ITR na potrošnju je u BiH u 2012. godini bio na približno istoj razini kao EU-28 (aritmetička sredina), a ispod odgovarajućih pokazatelja za Hrvatsku i Sloveniju (Grafikon 7). Treba napomenuti da se kategorija poreza na potrošnju u BiH razlikuje od obuhvata ove vrste prihoda u Europskoj uniji, o čemu treba voditi računa prilikom komparacije podataka. U poreznom sustavu Bosne i Hercegovine porezi na potrošnju obuhvataju sve neizravne poreze, odnosno PDV, trošarine, carine i cestarinu. Porezi na potrošnju prema ESA 95 klasifikaciji obuhvataju najveći dio neizravnih poreza, ali ne sve vrste. Također obuhvataju neke od stavki koje pripadaju izravnim porezima, s obzirom da se odnose na rashode kućanstava za pribavljanje određenih dobara ili usluga.¹⁵

Grafikon 7

Izvor: EC (2014) str. 255 i kalkulacija autora¹⁶

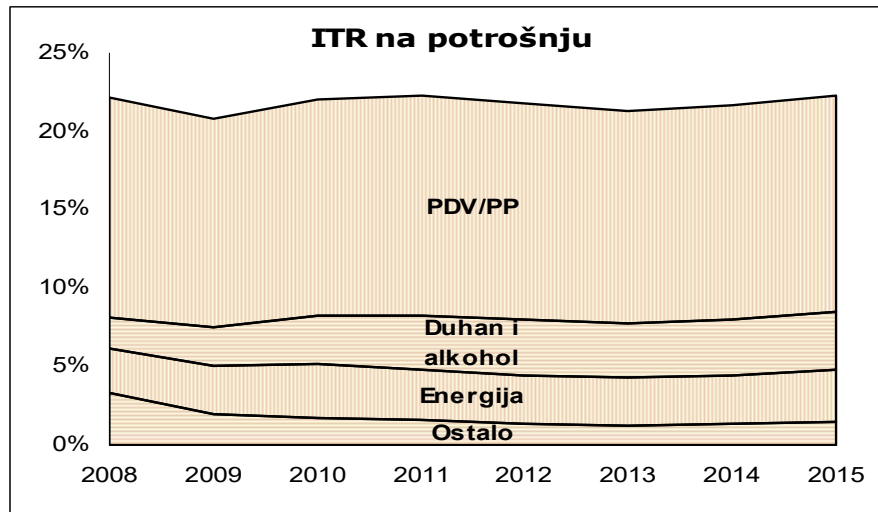
Iz Grafikona 8. vidimo da ITR na potrošnju nije značajno varirala od 2008. godine, ako se izuzme pad u kriznoj, 2009. godini. U 2015. godini je iznosila 22,3%¹⁷, isto kao i 2011. godine, što su najviši iznosi u promatranom razdoblju. Sa druge strane, komponente ITR na potrošnju su se značajnije mijenjale. Komponenta energije je porasla za 0,5 pp a komponenta duhana i alkohola za čak 1,8 pp. PDV komponenta je opala za 0,3 pp, a komponenta „ostalo“ za 1,9 pp. Vidimo da su najveće promjene zabilježene kod komponente duhana i alkohola i komponente „ostalo“.

¹⁵ Više o metodologiji u OMA Biltenu br. 105

¹⁶ Indikatori za BiH izračunati na osnovu podataka UNO i BHAS za 2012. godinu

¹⁷ Pokazatelj za 2015. godinu predstavlja projekciju jer je izrađen na osnovu projektiranog iznosa potrošnje za 2015. godinu (DEP, ožujak 2016)

Grafikon 8

Izvor: Izračun autora na osnovu podataka UNO¹⁸ i BHAS

1) PDV komponenta

U promatranom razdoblju 2008-2015 PDV komponenta ITR na potrošnju kretala se između 13,2% (2009) i 14,1% (2008, 2011). U posljednje dvije godine (2014, 2015) iznosila je 13,8%.

PDV komponenta je najveća od četiri komponente ITR na potrošnju. Uprkos trendu smanjenja udjela PDV komponente u ukupnoj ITR na potrošnju, udio PDV komponente iznosio je čak 61,9% ITR na potrošnju u 2015. godini. U Europskoj uniji je ova komponenta također najveća i kreće se u rasponu od 56% u Italiji do 74% od ukupne ITR na potrošnju u Švedskoj.¹⁹

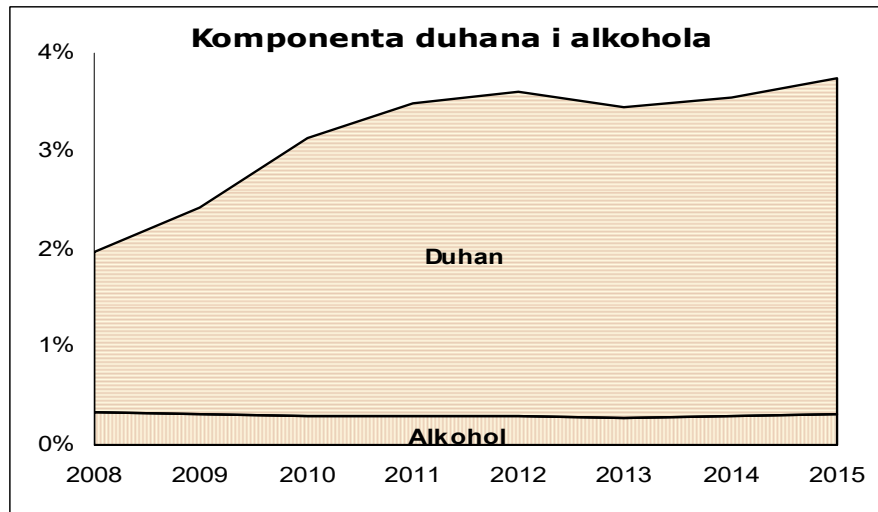
2) Komponenta duhana i alkohola

Iz Grafikona 9. vidimo da rast komponente duhana i alkohola potječe od prihoda od trošarina na duhan. Podkomponenta alkohola se nije mijenjala od 2008. godine i iznosila je 0,3% u svim godinama. Zbog malog udjela trošarina na alkohol u neizravnim porezima bila bi potrebna ogromna stopa promjene ovih prihoda kako bi imala utjecaja na dinamiku ITR na potrošnju. Što se tiče prihoda od trošarina na duhan, njihova dinamika bila je pod velikim utjecajem izmjene legislative u proteklom razdoblju. Od polovice 2009. na snazi je novi Zakon o trošarinama, koji je donio izmjene stopa. Nova *ad valorem* stopa promijenjena je na 42%, ali se ista obračunava na poreznu osnovicu sa PDV-om, te približno odgovara stopi koja se ranije primjenjivala. U cilju harmonizacije sa standardima EU uvedena je specifična trošarina od 0,15 KM po paklici cigareta, koja se od 2009. godine svake naredne povećavala za taj isti iznos, te je u 2015. godini iznosila 1,05 KM po paklici cigareta. Podkomponenta duhana porasla je za 1,8 pp u razdoblju 2008-2015.

¹⁸ Ne uključuje zaostale uplate neizravnih poreza na rečune entiteta

¹⁹ EC (2014), str. 25

Grafikon 9

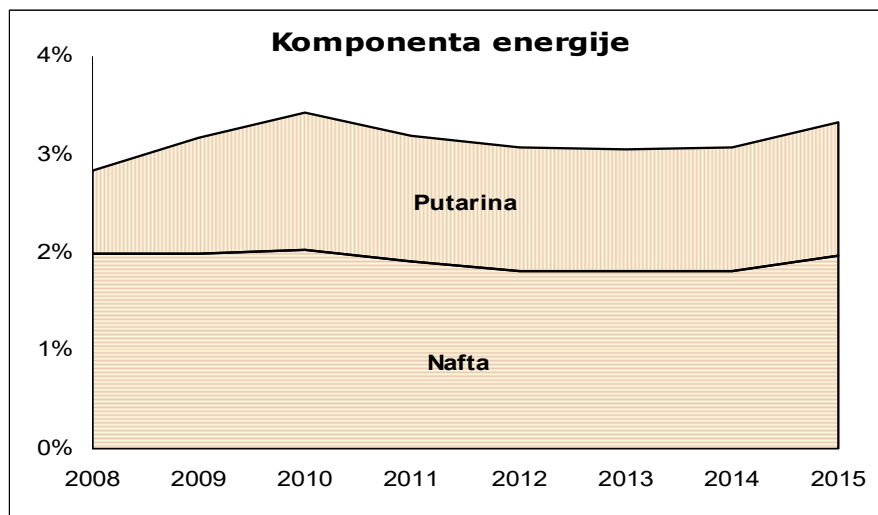

Izvor: Izračun autora na osnovu podataka UNO i BHAS

3) Komponenta energije

Ukupan rast komponente energije u razdoblju 2008-2015 (0,5 pp) potječe od prihoda od cestarine (Grafikon 10), i to prvenstveno zbog efekata novog Zakona o trošarinama koji je stupio na snagu 1.7.2009 i donio više stope cestarine. Podkomponenta nafte je blago opala u 2011. i 2012. godini (po 0,1 pp) da bi u 2015. godini porasla za 0,2 pp i ponovo dostigla razinu iz 2008. godine (2%).

Grafikon 10

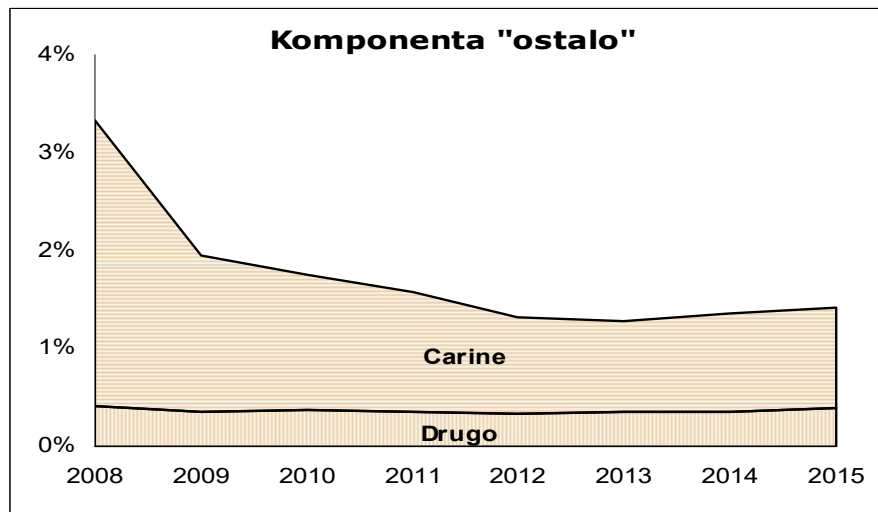
Izvor: Izračun autora na osnovu podataka UNO i BHAS

4) Komponenta „ostalo“

S obzirom da prihodi od carina imaju ogroman udio u kategoriji prihoda koji ulaze u izračun komponente „ostalo“ ITR na potrošnju, njihova dinamika je najvećim dijelom i odredila kretanje navedene komponente. Na polovici 2008. godine došlo je do početka primjene odredbi Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU koje podrazumijevaju postupnu liberalizaciju uvoza podrijetlom iz EU. Naredne, 2009. godine su se prihodi od carina skoro prepolovili, a negativni trend ovih

prihoda je nastavljen sve do 2013. godine, kada je i završena posljednja faza prelaznog razdoblja ukidanja carinskih tarifa. U naredne dvije godine (2014-2015) ostvaren je rast prihoda od carina koji nije značajnije utjecao na ovu komponentu (+0,1 pp u razdoblju 2013-2015).

Grafikon 11

Izvor: Izračun autora na osnovu podataka UNO i BHAS

Usporedba različitih mjera fiskalnog opterećenja u BiH

Postoji veliki broj mjera poreznog opterećenja neke zemlje. Najčešće se koriste porezne stope, udjeli poreza u BDP-u i implicitne porezne stope. Kroz primjer BiH smo vidjeli da pojedine mjere poreznog opterećenja mogu davati oprečne rezultate. Standardna stopa PDV-a od 17% u BiH je među najnižim u Europi i daleko ispod prosjeka EU-28 (aritmetička sredina stopa EU-28 iznosila je 21,6% u 2015. godini). Suprotno tome, udio i PDV-a i ukupnih neizravnih poreza u BDP-u²⁰ je više od prosjeka EU. To smo objasnili nepostojanjem sniženih stopa PDV-a u BiH i visokim udjelom potrošnje u BDP-u BiH. S druge strane implicitna porezna stopa na potrošnju u BiH je blizu razine EU (Grafikon 7).

I dinamika poreznog opterećenja može imati različite tendencije u slučaju kada je promatramo kroz različite mjere poreznog opterećenja. U BiH je udio neizravnih poreza u BDP-u 2015. godini opao u odnosu na 2008. godinu za 0,8 pp dok je ITR na potrošnju porasla za 0,1 pp. Treba napomenuti da se radi o procjeni jer su za BDP i privatnu potrošnju za 2015. godinu korištene projekcije DEP-a s obzirom da u vrijeme izrade ovog priloga nisu dostupni zvanični podaci BHAS za 2015. Razlog su promjene u strukturi BDP-a, i to na štetu potrošnje. Prema podacima Agencije za statistiku BiH struktura BDP-a je značajno promijenjena u 2014. godini u odnosu na 2008. godinu. Udio privatne potrošnje je smanjen za 1,8 pp, a u 2015. godini je procijenjeno (DEP) dalje smanjenje od čak 2,2 pp u odnosu na 2014. godinu. Promjene strukture idu u korist izvoza, dok se udio uvoza i investicija također smanjuje u BDP-u (Tabela 2).

²⁰ Odnos PDV/BDP u BiH je iznosio 11,5% u 2012. godini dok je aritmetička sredina ovog učešća za EU-28 iznosila 7,9% u istoj godini (EC, 2014). Usporedba udjela neizravnih poreza u BDP-u između prikazano je na Grafikonu 6.

Tabela 2. Struktura BDP-a BiH

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015 proj.
Krajnja potrošnja kućanstava i NPUŠD	84,4%	82,1%	83,4%	83,1%	82,8%	81,4%	82,7%	80,5%
Izdaci za krajnju potrošnju vlade	21,2%	22,1%	22,2%	22,2%	21,8%	21,2%	21,5%	21,1%
Bruto investicije	25,9%	18,4%	15,5%	17,9%	17,9%	16,9%	18,1%	17,2%
Izvoz roba i usluga	26,1%	23,8%	28,9%	31,2%	30,6%	31,9%	32,8%	33,5%
Uvoz roba i usluga	-57,6%	-46,5%	-49,9%	-54,4%	-53,1%	-51,4%	-55,1%	-52,3%
Bruto domaći proizvod	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Izvor: Agencija za statistiku BiH i projekcije DEP-a

Zaključak

Vidjeli smo da svaki od tri pokazatelja poreznog opterećenja ima svoje prednosti i nedostatke. Prednosti korištenja poreznih stopa su u lakoj dostupnosti podataka, ali međunarodna komparacija ovog pokazatelja ima najveći broj nedostataka u odnosu na ostale mjere, s obzirom da uopće ne dotiče kategoriju visine porezne osnovice. Pokazatelj odnosa poreza i BDP-a aproksimira ukupno porezno opterećenje neke zemlje. On daje značajnije informacije o poreznom opterećenju u gospodarstvu, ali ga je također teško interpretirati jer se ne radi o odgovarajućoj poreznoj osnovici. Struktura BDP-a neke zemlje može značajno utjecati na parcijalna fiskalna opterećenja mjerena ovim pokazateljem. Ni mjera implicitnih poreznih stopa nije bez nedostataka. Kao najveći nedostaci se navode teškoće u interpretaciji trendova kada se ne mogu jasno razdvojiti efekti pojedinih faktora. Vremenski pomaci između razdoblja uplate poreza i dinamike porezne osnovice također mogu utjecati na dinamiku ITR. Također je pomenuto da u slučaju komponenti ITR na potrošnju, stvarna porezna osnovica čini samo mali dio nazivnika izuzev u slučaju PDV komponente. Ipak se ITR smatra jedinom mjerom koja implicitno uzima u obzir sve elemente oporezivanja, počev od standardnih i sniženih poreznih stopa, izuzeća, pragova oporezivanja i svih elemenata porezne osnovice.

Literatura

- European Commission, "Tax Reforms in EU Member States 2015" September 2015
- European Commission, "Taxation trends in the European Union", izdanja 2013, 2014 i 2015
- Raičević B., „Javne financije“ , Beograd 2005
- Kiss, Gabor P. and Jedrzejowicz, Tomasz and Jirsakova, Jana, How to Measure Tax Burden in an Internationally Comparable Way? (March 1, 2009). National Bank of Poland Working Paper No. 56
- Wolff, Guntram B. "Measuring tax burdens in Europe", ZEI working paper, No. B 09-2005
- Agencija za statistiku BiH, „Bruto domaći proizvod prema proizvodnom, dohodovnom i rashodnom pristupu“ (2015)
- Eurostat, Expenditure components of GDP, EU-28, 2014 (% share of GDP) http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Expenditure_components_of_GDP,_EU-28,_2014_%28%25_share_of_GDP%29_YB15.png (mart 2016)
- Bilteni Odjeljenja za makroekonomsku analizu br. 39, 75 i 105
- Projekcije Direkcije za ekonomsko planiranje, "DOB, Makroekonomske projekcije 2016-2019", mart 2016
- Podaci UNO i baza podataka OMA UO UNO

Konsolidirani izvještaji

(pripremila: Aleksandra Regoje)

Tabela 1. (Konsolidirani izvještaj: JR, Institucije BiH, entiteti)

Preliminarni konsolidirani izvještaj uključuje:

- prihode od neizravnih poreza koje prikuplja Uprava za neizravno oporezivanje na Jedinствeni račun,
- transfere sa Jedinствenog računa UNO,
- prihode i rashode proračuna institucija Bosne i Hercegovine,
- prihode i rashode proračuna Federacije BiH,
- prihode i rashode proračuna Republike Srpske*

Izvještaj ne uključuje neusklađene prihode prikupljene na JR UNO.

Tabela 2. (Konsolidirani izvještaj: Opća vlada)

Preliminarni konsolidirani izvještaj uključuje:

- prihode i rashode proračuna institucija BiH,
- prihode i rashode proračuna FBiH, županija, županijskih direkcija za ceste, općina i fondova u FBiH,
- prihode i rashode proračuna RS*, direkcija za putove/autoputove, općina i fondova u RS,
- prihode i rashode proračuna BD i fondova u BD.

**Obuhvaćeno: (A) proračun Republike i vanproračunska sredstva evidentirana u Glavnoj knjizi trezora RS, (B) ukupno ino-zaduženje za projekte koji se realizuju preko općina i preduzeća, (C) podatke korisnika proračuna Republike koji imaju vlastite bankovne račune (uključujući i jedinice za implementaciju ino-projekata formirane pri ministarstvima).*

Preliminarni izvještaj: JR, Institucije BiH i entiteti , I-II 2016

(u mil KM)	I	II	Ukupno
Ukupni prihodi	493,3	543,2	1.036,4
Porezi	409,8	440,1	849,9
Izravni porezi	20,7	30,0	50,7
Porezi na dohodak i dobit	20,0	29,0	49,0
Porez na imovinu	0,7	1,0	1,7
Neizravni porezi (neto)	389,0	410,1	799,1
PDV	236,5	265,9	502,4
Trošarine	118,1	98,2	216,3
Cestarina	21,3	24,6	45,9
Carine	12,1	20,0	32,0
Ostali neizravni porezi	1,1	1,4	2,5
Ostali porezi	0,0	0,0	0,0
Doprinosi za socijalno osiguranje	49,3	61,9	111,2
Grantovi	1,3	0,5	1,8
Grantovi od stranih vlada i međ. org.	0,2	0,3	0,5
Transferi	1,1	0,2	1,3
Neporezni prihodi	32,9	40,7	73,6
Ukupni rashodi	487,4	510,4	997,8
Tekući rashodi	481,3	507,9	989,2
Bruto plaće i naknade zaposlenih	136,2	131,6	267,8
Izdaci za materijal i usluge	14,7	19,5	34,2
Doznake na ime socijalne zaštite	132,5	138,3	270,8
Izdaci za kamate	5,5	13,8	19,3
Izdaci po osnovu kamata u inozemstvu	3,3	9,9	13,2
Izdaci po osnovu kamata u zemlji	2,2	3,9	6,0
Subvencije	0,1	2,8	2,9
Donacije, transferi (uklj. transfere sa JR**)	188,6	197,9	386,5
Drugi rashodi	3,7	4,0	7,6
Neto izdaci za nefinancijsku imovinu	6,1	2,6	8,6
Izdaci za nefinancijsku imovinu	6,5	3,2	9,7
Primici od nefinancijske imovine	0,4	0,7	1,1
Bruto/Neto operativna bilanca (prihodi minus tekući rashodi)	12,0	35,3	47,3
Neto pozajmljivanje/zaduživanje (uk. prihodi minus uk. rashodi)	5,9	32,7	38,7

Tabela 1.

** Transferi sa JR uključuju nekonsolidovane transfere BD, županijama, općinama, fondovima i direkcijama za ceste

Preliminarni izvještaj: Opća vlada, I-XII 2015

(u mil KM)	kv 1	kv 2	kv3	kv 4	Ukupno
Ukupni prihodi	2.724,3	2.997,2	3.172,4	3.133,5	12.027,4
Porezi	1.420,0	1.553,9	1.618,9	1.587,5	6.180,3
Izravni porezi	243,1	272,6	229,1	249,7	994,5
Porezi na dohodak i dobit	209,9	236,7	198,6	214,6	859,7
Porezi na plaću i radnu snagu	3,4	2,7	3,8	3,6	13,5
Porez na imovinu	29,8	33,3	26,7	31,6	121,3
Neizravni porezi	1.148,0	1.276,9	1.387,6	1.335,9	5.148,4
Ostali porezi	28,9	4,5	2,2	1,9	37,4
Doprinosi za socijalno osiguranje	1.000,8	1.069,8	1.128,1	1.171,1	4.369,9
Grantovi	11,4	10,0	21,2	28,1	70,8
Grantovi od stranih vlada i međ.organizacija	11,3	7,4	17,5	27,8	63,9
Transferi	0,1	2,6	3,7	0,4	6,8
Neporezni prihodi	292,0	363,5	404,3	346,7	1.406,4
Ukupni rashodi	2.590,4	2.826,2	2.908,8	3.557,0	11.882,3
Tekući rashodi	2.547,1	2.717,3	2.786,5	3.282,8	11.333,7
Bruto plaće i naknade zaposlenih	818,2	824,5	824,1	856,9	3.323,6
Izdaci za materijal i usluge	473,2	494,6	497,6	654,1	2.119,6
Doznake na ime socijalne zaštite	1.100,1	1.157,2	1.168,9	1.277,9	4.704,0
Izdaci za kamate	47,7	72,0	48,1	61,1	228,9
Izdaci po osnovu kamata u inozemstvu	25,3	31,4	26,5	29,8	112,9
Izdaci po osnovu kamata u zemlji	22,4	40,6	21,6	31,3	115,9
Subvencije	33,2	53,5	119,1	166,8	372,7
Donacije, transferi	11,9	22,4	16,3	72,8	123,4
Drugi rashodi	62,8	93,2	112,4	193,2	461,6
Neto izdaci za nefinancijsku imovinu	43,3	108,9	122,3	274,2	548,6
Izdaci za nefinancijsku imovinu	52,6	122,8	132,6	295,6	603,6
Primici od nefinancijske imovine	9,4	13,9	10,3	21,5	55,0
Bruto/Neto operativni bilans (prihodi minus tekući rashodi)	177,2	279,9	386,0	-149,4	693,7
Neto pozajmljivanje/zaduživanje (ukupni prihodi minus ukupni rashodi)	133,9	171,0	263,7	-423,5	145,1

Tabela 2.